

VERANTWOORDING

Dit document bevat de tabellen waarop het volgende artikel gebaseerd is:

Veer, A.J.E. de, Francke, A.L. Verpleegkundigen positief over bevorderen van zelfmanagement. TVZ: Tijdschrift voor Verpleegkundigen: 2013, 123(2), 35-36

CONTACTADRES

NIVEL
Dr. Anke J.E. de Veer
Postbus 1568
3500 BN Utrecht
030 2729764
a.deveer@nivel.nl

AFKORTINGEN IN TABELLEN

ZKH	ziekenhuis
TZ	thuiszorginstelling
VZH	verzorgingshuis
VPH	verpleeghuis
Verpl Hbo+	verpleegkundige met opleiding op Hbo of masterniveau
Verpl Mbo	verpleegkundige met opleiding op Hbo niveau
Verz	verzorgende

KENMERKEN VAN DE ONDERZOEKSGROEP

Begin 2012 ontvingen alle 1148 deelnemers van het Panel Verpleging & Verzorging een schriftelijke voorgestructureerde vragenlijst. De vragen hadden betrekking op de rol van zorgverleners bij primaire preventie, preventie bij personen die ziek zijn, zelfmanagement en participatie. Er zijn 753 vragenlijst ingevuld teruggestuurd (respons 65,6%).

De analyses zijn gebaseerd op een selectie van de deelnemers, namelijk:

- verpleegkundigen en verzorgenden
- werkzaam in een ziekenhuis, thuiszorginstelling, verzorgings- of verpleeghuis
- hoofdzakelijk zorg gevend aan volwassenen (18 jaar en ouder)
- met een chronische ziekte, kanker, of lichamelijke beperking, of ouderen die vanwege hun hoge leeftijd beperkt zijn.

Aantal deelnemers dat aan deze vier criteria voldoet is 439.

Tabel 1. Kenmerken respondenten, in procenten

Kenmerk	%
Geslacht	
Vrouw	93,4
Man	6,6
Leeftijd	
35 jaar en jonger	13,0
36-45 jaar	21,4
46-55 jaar	40,8
56-65 jaar	24,8
Zorgsector	
Ziekenhuizen	22,2
Thuiszorginstelling	42,6
Verzorgingshuis of zorgcentrum	19,4
Verpleeghuis	15,7
Beroepsgroep	
Verpleegkundige minimaal Hbo niveau	30,5
Verpleegkundige Mbo niveau	20,1
Verzorgende	49,4

De groep is wat ouder dan de gemiddelde zorgverlener in Nederland. De verdeling van de verschillende opleidingsniveaus komen niet overeen met de landelijke verdeling en de opleidingsniveaus zijn niet gelijkmatig verdeeld over de sectoren. Bij de analyses is daarop gecorrigeerd. Daar waar er verschillen zijn tussen opleidingsniveaus en sectoren wordt dit gerapporteerd.

Tabel 2. Verdeling van de beroepsgroepen over de zorgsectoren

Beroepsgroep	ZKH	TZ	VZH	VPH	totaal
Verpleegkundige minimaal Hbo niveau	53,0	42,5	0,8	3,7	100
Verpleegkundige Mbo niveau	30,7	46,6	6,8	15,9	100
Verzorgende	-	41,0	35,9	23,0	100
Totaal	22,3	42,6	19,4	15,7	100

Chi-kwadraat (6) = 189.6960, p = 0.000

BEVORDEREN VAN ZELFMANAGEMENT ALS TAAK

Tabel 3. Bevorderen van zelfmanagement is een taak van mijn beroepsgroep, uitgesplitst naar zorgsector en beroepsgroep¹

Het hoort tot de taken van de groep zorgverleners waartoe ik behoor om het zelfmanagement van cliënten te bevorderen	ZKH	TZ	VZH	VPH	totaal
Geheel mee eens ^{2,3}	33,7	42,8	25,6	12,5	32,9
Mee eens	48,4	50,5	64,1	50,0	52,5
Eens noch oneens	11,6	5,0	10,3	28,1	11,0
(Geheel) oneens	6,3	1,7	-	9,4	3,6
Totaal	100	100	100	100	100
Het hoort tot de taken van de groep zorgverleners waartoe ik behoor om het zelfmanagement van cliënten te bevorderen	Verpl Hbo+	Verpl Mbo	Verz		totaal
Geheel mee eens ⁴	45,1	38,1	22,8		32,9
Mee eens	47,3	50,0	56,9		52,5
Eens noch oneens	5,3	8,3	15,8		11,0
(Geheel) oneens	2,3	3,6	4,5		3,6
Totaal	100	100	100		100

¹Variantieanalyse (met 5-puntsschaal). Hoofdeffect voor zorgsector: TZ meest eens, VPH minst eens (p<.01). Hoofdeffect voor beroepsgroep: Verpl-Hbo+ meest eens, verzorgende minst eens (p<.01). Geen interactie-effect zorgsector x beroepsgroep (p=.7722)

²Vanwege het kleine aantal respondenten dat "geheel oneens" koos is deze categorie samengevoegd met "oneens"

³Pearson chi2(9) = 52.458, p= 0.000

⁴Pearson chi2(9) = 24.0626, p= 0.000

Het overgrote deel van de zorgverleners (85,4%) vindt dat het bevorderen van zelfmanagement een onderdeel is van hun taak. Zorgverleners in de thuiszorg vinden dit het vaakst hun taak (93,3%) en zorgverleners in verpleeghuizen het minst vaak (62,5%). Verzorgenden vinden het iets minder vaak hun taak (79,7%) dan verpleegkundigen (Hbo opgeleide 92,4%, Mbo opgeleide 88,1%).

ONDERDELEN VAN HET BEVORDEREN VAN ZELFMANAGEMENT

De respondenten kregen 22 activiteiten gepresenteerd die het zelfmanagement kunnen bevorderen (zie tabel 4). Het gemiddeld aantal daadwerkelijk GEDANE activiteiten (aantal items waar eerste antwoord "doe ik" is aangekruist) van zorgverleners is 15,9 (standaarddeviatie = 5,98).

Met een variantieanalyse is nagegaan wat de relatie is tussen zorgsector en beroepsgroep en het gemiddeld aantal activiteiten dat zorgverleners doen.

Er is een verband met zorgsector: Zorgverleners in de thuiszorg noemen de meeste activiteiten (gemiddeld 17,9 activiteiten) en zorgverleners in verpleeghuizen de minste activiteiten (gemiddeld 12,3) ($p=.0000$).

Ook is er een verband met beroepsgroep: Hbo en Mbo opgeleide verpleegkundigen noemen de meeste activiteiten (respectievelijk gemiddeld 17,6 en 17,1), Verzorgenden noemen minder activiteiten (gemiddeld=14,4) ($p=.0006$).

Er is geen significant interactie-effect zorgsector x beroepsgroep ($p=.8439$).

Tabel 4. Percentage verpleegkundigen en verzorgenden dat genoemde activiteit als hun taak ziet

Ik bevorder het zelfmanagement van mijn cliënten als het gaat om het...	doe ik	wel taak, niet voor gekomen	geen taak, n.v.t.
1. Omgaan met pijn of beperkingen	89,7	0,5	9,8
2. Medicijnen innemen volgens voorschrift	88,8	0,5	10,7
3. Op bezoek gaan bij artsen en andere zorgverleners	71,8	1,9	26,3
4. Omgaan met beperkte energie	87,9	2,1	10,0
5. Omgaan met emoties en spanningen	91,7	1,2	7,1
6 Inroepen van hulp als dat nodig is	94,8	0,5	4,7
7. Thuis oefeningen doen	57,8	5,3	36,9
8. Gebruiken van hulpmiddelen	91,2	0,7	8,1
9. Begrijpen van informatie van artsen en andere zorgverleners	89,5	1,2	9,3
10. Omgaan met (beperkte) mogelijkheden om bijvoorbeeld uit te gaan, op vakantie te gaan	60,7	6,7	32,6
11. Zelf in de gaten houden van klachten en symptomen	90,9	1,7	7,4
12. Zelfzorgtaken uitvoeren zoals aankleden, wassen	90,9	0,5	8,6
13. In de gaten houden van de eigen gezondheid (bijv. het meten van suiker of bloeddruk door cliënt zelf)	71,4	3,3	25,3
14. Aangaan van gesprekken met zorgverleners	83,9	1,9	14,2
15. Maken van keuzes en beslissingen over de behandeling	66,0	3,1	30,9
16. Gebruik van nieuwe technologie (bijv. internet of e-health programma's) die zelfmanagement kan bevorderen	30,7	15,1	54,2
17. Zoeken naar mogelijkheden voor ondersteuning door mantelzorg of vrijwilligers	73,8	4,5	21,7
18. Contact leggen met zorg- of welzijnsvoorzieningen in de buurt	53,6	7,5	38,9
19. Versterken van het sociale netwerk van de cliënt	51,2	6,5	42,3
20. Omgaan met een onzekere toekomst	73,5	5,5	21,0
21. Voeren van de regie over het eigen leven	80,7	1,9	17,4
22. Hoe de cliënt zo zelfstandig mogelijk kan leven	82,7	1,0	16,3

Verschillen tussen sectoren en (beroeps)groepen

Per activiteit zijn twee chikwadraattoetsen gedaan: voor de verschillen tussen de sectoren en tussen de (beroeps)groepen. We noemen hier de sectoren en (beroeps)groepen waarbij de chikwadraattoets een p-waarde geeft kleiner of gelijk aan .01 én het percentage 10% of meer afwijkt van het overall percentage.

Hieronder staan de nummers van de activiteiten

Zorgverleners in ziekenhuizen noemen *vaker* dan gemiddeld: 15, 16

Zorgverleners in ziekenhuizen noemen *minder* vaak dan gemiddeld: 12, 17-19, 21-22

Zorgverleners in thuiszorginstellingen noemen *vaker* dan gemiddeld: 7, 10, 13, 17-20, 22

Zorgverleners in verzorgingshuizen noemen *minder* vaak dan gemiddeld: 15-16, 20

Zorgverleners in verpleeghuizen noemen *minder* vaak dan gemiddeld: 2, 7, 10, 13, 15-20, 22

Wat betreft de (beroeps)groepen zijn de volgende verschillen gevonden.

Verpleegkundigen met een Hbo opleiding noemen *vaker* dan gemiddeld: 13, 15, 20

Verzorgenden noemen *minder* vaak dan gemiddeld: 16

Het nummer verwijst naar de activiteit in tabel 4.

BEVORDEREN VAN ZELFMANAGEMENT IN DE TOEKOMST

Tabel 5. Aantrekkelijkheid van toename van tijd voor bevorderen van zelfmanagement, uitgesplitst naar zorgsector

Hoe aantrekkelijk vindt u het als u in de toekomst meer tijd moet besteden aan het bevorderen van het zelfmanagement van cliënten?	ZKH	TZ	VZH	VPH	totaal
Vind ik geen prettig vooruitzicht	5,3	3,4	1,3	9,5	4,4
Maakt me niet uit	39,4	24,0	30,8	46,0	32,1
Vind ik wel leuk	55,3	72,6	67,9	44,5	63,5
Totaal	100	100	100	100	100

Pearson chi2(6) = 22.3890, p = 0.001

Tabel 6. Aantrekkelijkheid van toename van tijd voor bevorderen van zelfmanagement, uitgesplitst naar beroepsgroep

Hoe aantrekkelijk vindt u het als u in de toekomst meer tijd moet besteden aan het bevorderen van het zelfmanagement van cliënten?	Verpl Hbo+	Verpl Mbo	Verz	totaal
Vind ik geen prettig vooruitzicht	4,7	4,8	4,0	4,4
Maakt me niet uit	24,8	34,5	35,8	32,1
Vind ik wel leuk	70,5	60,7	60,2	63,5
Totaal	100	100	100	100

Pearson chi2(6) = 4.7334, p = 0.316

Een ruime meerderheid van de zorgverleners (63,5%) vindt het leuk om in de toekomst meer tijd te besteden aan het bevorderen van zelfmanagement. Zorgverleners in verpleeghuizen vinden het minder vaak een leuk vooruitzicht (44,5%).

KENNIS EN VAARDIGHEDEN

Tabel 7. Ervaren kennis en vaardigheden m.b.t. het bevorderen van zelfmanagement, uitgesplitst naar zorgsector

Heeft u voldoende kennis en vaardigheden om aandacht te besteden aan het bevorderen van zelfmanagement?	ZKH	TZ	VZH	VPH	totaal
Ja	67,0	64,8	76,3	56,5	66,2
Nee	33,0	35,2	23,7	43,5	33,8
Totaal	100	100	100	100	100

Pearson $\chi^2(3) = 6.2911$, $p = 0.098$

Tabel 8. Ervaren kennis en vaardigheden m.b.t. het bevorderen van zelfmanagement, uitgesplitst naar beroepsgroep

Heeft u voldoende kennis en vaardigheden om aandacht te besteden aan het bevorderen van zelfmanagement?	Verpl Hbo+	Verpl Mbo	Verz	totaal
Ja	68,5	63,9	65,7	66,2
Nee	31,5	36,1	34,3	33,8
Totaal	100	100	100	100

Pearson chi2(3) = 0.5270, p= 0.768

Tweederde vindt de eigen kennis en vaardigheden voor het bevorderen van zelfmanagement voldoende. Een derde van de zorgverleners geeft aan dat de kennis en/of vaardigheden niet voldoende zijn, ongeacht de sector waarin men werkt en de (beroeps)groep waartoe men behoort.